KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK IQTISODIYOTNING MUHIM SOHASI SIFATIDA

Naimova Nargiza Akbarovna
Osiyo xalqaro universiteti
Bobojonova Madina Jumaniyoz qizi
Osiyo xalqaro universiteti

Annotatsiya: *Harakatlar strategiyasiga O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan saylovoldi jarayoni, jamoatchilik, ishbilarmon doiralar vakillari hamda davlat organlari bilan uchrashuvlar chog‘ida bildirilgan mamlakatni ijtimoiy-siyosiy, sotsial-iqtisodiy, madaniy-gumanitar rivojlantirishning konseptual masalalari kiritildi.*

Kalit so’zlar: *Tadbirkorlik faoliyati, xususiy tadbirkorlik, kichik biznes va tadbirkorlik, bozor iqtisodiyoti.*

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik qobiliyati asosiy iqtisodiy resurslardan biri hisoblanib, inson omilining tarkibiy qismini tashkil etadi. Tadbirkor – bu ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish borasida bilim va malakaga ega bo’lgan, foyda olish maqsadida tavakkalchilik bilan ish ko’ra oluvchi tashabbuskor shaxs. Tadbirkorlikning muayyan mahsulotlarini ishlab chiqish, ish bajarish va xizmat ko’rsatish bo’yicha faoliyati tadbirkorlik faoliyatini tashkil etadi. O’zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik va tadbirkorlar faoliyatining kafolatlari to`g`risida”gi qonunida ta’riflanishicha, ”Tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) - tadbirkorlik faoliyati sub’ektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, tavakkal qilib va o’z mulkiy javobgarligi ostida daromad(foyda) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyat” . Tadbirkor faoliyati asosida bir qator shart va talablar mavjud bo’ladi. Birinchidan, tadbirkor tovar va xizmatlar ishlab chiqarish jarayonida ishlab chiqarish omillarini birlashtiradi va “katalizator” vazifasini bajaradi. Ikkinchidan, biznesni yuritish jarayonida u mustaqil qarorlar qabul qilishdek qiyin bir vazifani zimmasiga oladi.

Uchinchidan, tadbirkor-tashkilotchi shaxs bo’lib, yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy qilib, yangi mahsulotlar ishlab chiqarishga intiladi. To’rtinchidan, tadbirkor – tavakkat qilishdan qo’rqmaydigan insondir. U nafaqat o’z molmulki, vaqti, mehnati bilan, balki o’z sheriklari, hissadorlari qo’shgan mablag`lar bilan ham tavakkal qilishga boradi. Tadbirkorlik faoliyati to`g`risida yuqorida keltirilgan turli xil fikr va yondashuvlarni umumlashtirgan holda, qisqa qilib quyidagicha ta’rif berish mumkin: tadbirkorlik faoliyati – shakli va sohadan qat’iy nazar, foyda olish va undan samarali foydalanish maqsadiga qaratilgan iqtisodiy faoliyatdir. Tadbirkorlik faoliyatining amalga oshirilishida quyidagi bir qator qoidalarga rioya etilishi talab qilinadi:

¬ tadbirkorning xo’jalik yuritish bo’yicha huquq va erkinliklarga ega bo’lishi shart;

¬ tadbirkorlik faoliyati mulkdorning o'zi tomonidan ham, unig mol-mulki asosida ish yurituvchi sub'ekt tomonidan ham amalga oshirilishi mumkinligi;

¬ xo'jalik yuritish erkinligini ta'minlovchi qulay iqtisodiy muhit va ijtimoiy-siyosiy sharoitning mavjud bo'lishi;

¬ mulkchilik va o'zlashtirishning turli-tuman shakllari va turlarining mavjudligi;

¬ tadbirkorning maxsus bilimga, ma'lumot va malakaviy tayyorgarlikka ega bo'lishi. Tadbirkorlik faoliyatining turlari va shakllari xilma-xil bo`lib, ular orasida o'zining xo'jalik yuritish ko'lamini cheklangani bilan ajralib turuvchi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik muhim o'rin tutadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni va ahamiyati bu soha tomonidan amalga oshiriluvchi vazifalar orqali namoyon bo'ladi. Bunday vazifalarning turli-tumanligi esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining jahondagi barcha mamlakatlar uchun ham, o`ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan alohida bir mamlakat uchun ham qandaydir darajada ahamiyat kasb etishdan darak beradi.

Bundan farqli o'laroq, kichik biznes va xususiy tadbirorlik iqtisodiyotning eng moslashuvchan, o'zgarib turuvchi talabga tez javob beruvchi sohasi hisoblanib, turli ehtiyojlardan kelib chiqqan holda, iste'molchi uchun zarur bo'lgan mahsulot va xizmatni yetkazib berish muammosini zudlik bilan hal etadi. Shu bilan birga, ular aholi ehtiyojlarini o'zgarishi natijasida mahsulot turlarini o'zgartirish va ishlab chiqarishga joriy etishni ishlab chiqarishga nisbatan kam xarajat qilgan holda amalga oshiriladi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ahamiyati, ayniqsa, ko'lami jihatidan katta bo'lmagan yangi bozorlarni o'zlashtirishda yaqqol namoyon bo'ladi. Mavsumiy, milliy,mahalliy ahamiyatga molik ba'zi mahsulot va xizmatlar talab hajmiga ko'ra yirik ishlab chiqarish uchun ko'p ham istiqbolli hisoblanmaydi. Biz kundalik turmushda kerak bo'ladigan uy-ro'zg`or buyumlaridan tortib ularning ta'siri va shu kabi maishiy xizmatlarni ko'rsatadigan korxonalarning rolini odatda to'la tasavvur eta olmaymiz. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ijtimoiy sohadagi xizmatlardan biri bu aholining ish bilan bandlik darajasini oshirishdir. O'z navbatida mazkur vazifani ikkita asosiy yo'l orqali bajarish mumkin: yangi ish o'rinlarini barpo etish va vaqtincha bo'sh bo'lgan yoki ish bilan qisman band bo'lgan aholini ishga jalb etish, yoki boshqacha aytganda, ikkilamchi bandlikni ta'minlash. Aholining ish bilan bandligi va qo'shimcha daromad olish imkonini yaratish orqali jamiyatdagi muvozanatni saqlashga katta hissa qo'shish mumkin. Ushbu jihatlarni Prezidentimiz "Ichki bozorimizni raqobatdosh va sifatli mahsulotlar bilan to'ldirishga buguni kunda eng dolzarb masalalardan biri bo'lmish, aholimizning, avvalambor, yoshlarni ish bilan ta'minlash va shu asosda ularning munosib daromad topishi, farovonlikning oshib borishiga erishishda ayni shu sohani tez va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish eng asosiy omillardan biri ekanini hech unutmasligimiz darkor", deb ta'kidlab o'tganlar. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining rivojlantirilishiga xo'jalik yuritishning ma'muriy-buyruqbozlik tizimi salbiy oqibatlarini bartaraf etishdagi asosiy yo'nalishlar sifatida ham qarash mumkin. Jumladan,

aynan ma'muriy-buyruqbozlik tizimi davrida noto`g`ri yuritilgan ijtimoiy siyosat oqibatida yirik shaharlarda ishlab chiqarishning haddan ziyod to'planishi, kichik shahar va qishloq joylarida esa ijtimoiyiqtisodiy rivojlanishning past darajada qolishi tabaqalashuvni keskinlashtirdi. Bundan yaroqsiz usul ayniqsa, mamlakatimizdagi ko'plab shahar va qishloqlardagi ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmalarga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Respublika aholisining asosiy qismi qishloqlarda joylashganiga qaramay, mavjud ortiqcha ish kuni uchun yangi ish joylarini tashkil etish muammolari hal etilmadi. Shunga ko'ra, bu muammoni tezlik bilan hal etishning asosiy yo'llardan biri-kichik korxonalarni, ayniqsa, sanoat ishlab chiqarishga va qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashga ixtisosolashgan kichik korxonalarni tashkil etishdir.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik qobiliyati asosiy iqtisodiy resurslardan biri hisoblanib, inson omilining tarkibiy qismini tashkil etadi. Tadbirkor – bu ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish borasida bilim va malakaga ega bo'lgan, foyda olish maqsadida tavakkalchilik bilan ish ko'ra oluvchi tashabbuskor shaxs. Tadbirkorlikning muayyan mahsulotlarini ishlab chiqish, ish bajarish va xizmat ko'rsatish bo'yicha faoliyati tadbirkorlik faoliyatini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik va tadbirkorlar faoliyatining kafolatlari to`g`risida"gi qonunida ta'riflanishicha, "Tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) - tadbirkorlik faoliyati sub'ektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad(foyda) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyat" [4] . Tadbirkor faoliyati asosida bir qator shart va talablar mavjud bo'ladi. Birinchidan, tadbirkor tovar va xizmatlar ishlab chiqarish jarayonida ishlab chiqarish omillarini birlashtiradi va "katalizator" vazifasini bajaradi. Ikkinchidan, biznesni yuritish jarayonida u mustaqil qarorlar qabul qilishdek qiyin bir vazifani zimmasiga oladi.

Uchinchidan, tadbirkor-tashkilotchi shaxs bo'lib, yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy qilib, yangi mahsulotlar ishlab chiqarishga intiladi. To'rtinchidan, tadbirkor – tavakkat qilishdan qo'rqmaydigan insondir. U nafaqat o'z molmulki, vaqti, mehnati bilan, balki o'z sheriklari, hissadorlari qo'shgan mablag`lar bilan ham tavakkal qilishga boradi. Tadbirkorlik faoliyati to`g`risida yuqorida keltirilgan turli xil fikr va yondashuvlarni umumlashtirgan holda, qisqa qilib quyidagicha ta'rif berish mumkin: tadbirkorlik faoliyati – shakli va sohadan qat'iy nazar, foyda olish va undan samarali foydalanish maqsadiga qaratilgan iqtisodiy faoliyatdir. Tadbirkorlik faoliyatining amalga oshirilishida quyidagi bir qator qoidalarga rioya etilishi talab qilinadi:

¬ tadbirkorning xo'jalik yuritish bo'yicha huquq va erkinliklarga ega bo'lishi shart;

¬ tadbirkorlik faoliyati mulkdorning o'zi tomonidan ham, unig mol-mulki asosida ish yurituvchi sub'ekt tomonidan ham amalga oshirilishi mumkinligi;

¬ xo'jalik yuritish erkinligini ta'minlovchi qulay iqtisodiy muhit va ijtimoiy-siyosiy sharoitning mavjud bo'lishi;

¬ mulkchilik va o'zlashtirishning turli-tuman shakllari va turlarining mavjudligi;

¬ tadbirkorning maxsus bilimga, ma'lumot va malakaviy tayyorgarlikka ega bo'lishi. Tadbirkorlik faoliyatining turlari va shakllari xilma-xil bo`lib, ular orasida o'zining xo'jalik yuritish ko'lamini cheklangani bilan ajralib turuvchi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik muhim o'rin tutadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni va ahamiyati bu soha tomonidan amalga oshiriluvchi vazifalar orqali namoyon bo'ladi. Bunday vazifalarning turli-tumanligi esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining jahondagi barcha mamlakatlar uchun ham, o`ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan alohida bir mamlakat uchun ham qandaydir darajada ahamiyat kasb etishdan darak beradi.

Birinchi prezidentimiz bu borada Konstitustiyaning 18 yiligiga bag`ishlangan tantanli marosimdagi ma'ruzasida quyidagilarni ta'kidlagan edi: "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning izchil rivojlanib borishini ta'minlash orqali biz mamlakatimizda jamiyatimizning ijtimoiy-siyosiy tayanchi va poydevori bilan o'rta sinfining shakllanishiga va unga tobora mustahkam bo'lib borishiga erishmoqdamiz. Barchamizga ayonki, aynan ana shu ijtimoiy qatlam- ya'ni o'rta sinf yurtimizda amalga oshirayotgan islohotlarimizni yanada chuqurlashtirishdan, mamlakatimizning izchil va barqaror rivojlanishidan eng ko'p manfaatdordir. Shu bois kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bugungi kunda jamiyatimizdagi ijtimoiy va siyosiy barqarorlikning kafolati va tayanchiga, yurtimizni taraqqiyot yo'lidan faol harakatlantiradigan kuchga aylanib bormoqda . Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi ahamiyati, eng avvalo uning iste'mol bozoridagi muvozanatini ta'minlash vazifasini ta'kidlash lozim.Uzoq yillik sobiq rejali iqtisodiyot tajribasidan ma'lumki, o'ta darajada yiriklashgan ishlab chiqarish ehtiyojlari va talab tuzilishidagi o'zgarishlarga qiyin moslashuvchan, harakatchanlik borasida o'ta sust hisoblanadi. Bundan farqli o'laroq, kichik biznes va xususiy tadbirorlik iqtisodiyotning eng moslashuvchan, o'zgarib turuvchi talabga tez javob beruvchi sohasi hisoblanib, turli ehtiyojlardan kelib chiqqan holda, iste'molchi uchun zarur bo'lgan mahsulot va xizmatni yetkazib berish muammosini zudlik bilan hal etadi. Shu bilan birga, ular aholi ehtiyojlarini o'zgarishi natijasida mahsulot turlarini o'zgartirish va ishlab chiqarishga joriy etishni ishlab chiqarishga nisbatan kam xarajat qilgan holda amalga oshiriladi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ahamiyati, ayniqsa, ko'lami jihatidan katta bo'lmagan yangi bozorlarni o'zlashtirishda yaqqol namoyon bo'ladi. Mavsumiy, milliy,mahalliy ahamiyatga molik ba'zi mahsulot va xizmatlar talab hajmiga ko'ra yirik ishlab chiqarish uchun ko'p ham istiqbolli hisoblanmaydi. Biz kundalik turmushda kerak bo'ladigan uy-ro'zg`or buyumlaridan tortib ularning ta'siri va shu kabi maishiy xizmatlarni ko'rsatadigan korxonalarning rolini odatda to'la tasavvur eta olmaymiz. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ijtimoiy sohadagi xizmatlardan biri bu aholining ish bilan bandlik darajasini oshirishdir. O'z navbatida mazkur vazifani ikkita asosiy yo'l orqali bajarish mumkin: yangi ish o'rinlarini barpo etish va vaqtincha bo'sh bo'lgan yoki ish bilan qisman band bo'lgan aholini ishga jalb etish, yoki boshqacha aytganda, ikkilamchi

bandlikni ta'minlash. Aholining ish bilan bandligi va qo'shimcha daromad olish imkonini yaratish orqali jamiyatdagi muvozanatni saqlashga katta hissa qo'shish mumkin. Ushbu jihatlarni Prezidentimiz "Ichki bozorimizni raqobatdosh va sifatli mahsulotlar bilan to'ldirishga buguni kunda eng dolzarb masalalardan biri bo'lmish, aholimizning, avvalambor, yoshlarni ish bilan ta'minlash va shu asosda ularning munosib daromad topishi, farovonlikning oshib borishiga erishishda ayni shu sohani tez va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish eng asosiy omillardan biri ekanini hech unutmasligimiz darkor", deb ta'kidlab o'tganlar. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining rivojlantirilishiga xo'jalik yuritishning ma'muriy-buyruqbozlik tizimi salbiy oqibatlarini bartaraf etishdagi asosiy yo'nalishlar sifatida ham qarash mumkin. Jumladan, aynan ma'muriy-buyruqbozlik tizimi davrida noto`g`ri yuritilgan ijtimoiy siyosat oqibatida yirik shaharlarda ishlab chiqarishning haddan ziyod to'planishi, kichik shahar va qishloq joylarida esa ijtimoiyiqtisodiy rivojlanishning past darajada qolishi tabaqalashuvni keskinlashtirdi. Bundan yaroqsiz usul ayniqsa, mamlakatimizdagi ko'plab shahar va qishloqlardagi ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmalarga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Respublika aholisining asosiy qismi qishloqlarda joylashganiga qaramay, mavjud ortiqcha ish kuni uchun yangi ish joylarini tashkil etish muammolari hal etilmadi. Shunga ko'ra, bu muammoni tezlik bilan hal etishning asosiy yo'llardan biri-kichik korxonalarni, ayniqsa, sanoat ishlab chiqarishga va qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashga ixtisosolashgan kichik korxonalarni tashkil etishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akbarovna, N. N. (2024). GLOBALLASHUV SHAROITIDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISHDAGI MUAMMOLAR. *Gospodarka i Innowacje.*, *54*, 107-112.

2. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. (2024). QISHLOQ XO 'JALIGINI KLASTERLASHNING XORIJIY TAJRIBASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 65-71.

3. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). O'ZBEKISTONDA FRILANSERLIK VA AUTSORSERLIKNING RIVOJLANISH DARAJASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 72-77.

4. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). AHOLINING O'ZINI OZI BANDLIGINI TA'MINLASHDA AUTSORSING YANGI SHAKLINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 59-64.

5. Akbarovna, N. N. (2024). DAVLAT BOSHQARUV ORGANLARI–MA'MURIY HUQUQ OBYEKTI SIFATIDA. *Gospodarka i Innowacje.*, *47*, 371-377.

6. Akbarovna, N. N. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOT SOHALARDA VA ELEKTRON TIJORAT RIVOJLANISHIDA MAMLAKATNING IQTISODIY SALOHIYATI.

7. Akbarovna, N. N. (2024). DAVLAT SOLIQ QO 'MITASINING AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINI RAQAMLASHTIRISH STRATEGIYASI.

8. Naimova, N. (2024). STRATEGY OF MARKETING RESEARCH. *Modern Science and Research*, *3*(5), 306-312.

9. Nargiza, N. (2023). THE ROLE OF PROPERTY RELATIONS IN SOCIETY. *Modern Science and Research*, *2*(12), 889-893.

10. Akbarovna, N. N. (2024). Oliy Ta'lim Muassasalarining Innovatsion Faoliyat Natijalarini Tijoratlashtirish Muammolari Va Ularni Hal Etish Yo 'Llari. *Miasto Przyszłości*, *54*, 857-866.

11. Akbarovna, N. N. (2023). MULKCHILIK MUNOSABATLARINING JAMIYATDAGI TUTGAN O'RNI.

12. Naimova, N. (2024). THE COUNTRY'S ECONOMIC POTENTIAL IN DIGITAL ECONOMY AND E-COMMERCE DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, *3*(2), 234-239.

13. Akbarovna, N. N. (2023). BULUTLI HISOBLASH TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIYOTDA TURGAN ORNI. *Gospodarka i Innowacje.*, *42*, 517-520.

14. Akbarovna, N. N. (2024). KORXONADA MEHNAT FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING MOHIYATI VA ASOSLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, *49*, 133-141.

15. Akbarovna, N. N. (2024). MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TURIZIMNING O'RNI NAZARIY USLUBIY ASOSLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, *51*, 63-70.

16. qizi Bobojonova, M. J. (2023). AGROTURIZMNING IQTISODIYOTDA O 'RNI, SALOHIYATI VA INFRATUZILMASINI YAXSHILASH. *Educational Research in Universal Sciences*, *2*(8), 48-52.

17. Jumayeva, Z. B., & Bobojonova, M. J. (2024). TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI MARKETINGNI QO'LLASHNING KONSEPTUAL ASOSLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 93-99.

18. Jumayeva, Z. B., & Bobojonova, M. J. (2024). KORXONALARNING BOZORDAGI FAOLLIGINI BAHOLASHDA ANSOFF MATRISASINI QO'LLASH: AFZALLIKLARI VA USTUNLIKLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 100-106.

19. Jumayeva, Z. B., & Bobojonova, M. J. (2024). TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI MARKETINGNI QO'LLASHNING KONSEPTUAL ASOSLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, *1*(3), 93-99.

20. Otkirovich, N. S. (2024). Yashil Iqtisodiyotda Raqamli Transformatsiya. *Miasto Przyszłości*, *54*, 1356-1364.

21. Solijonov, S., To'Rayev, T., Bobojonova, M., Tojimatova, S., & Xoldorova, X. (2022). ISSIQXONA SHAROITIDA BODRING NAVLARINI O 'SISH RIVOJLANISH VA HOSILDORLIGIGA EKISH MUDDATLARINI TA'SIRI. *Science and innovation*, *1*(D7), 251-254.

22. Solijonov, S., Bobojonova, M., Xoldorova, X., To'Raev, T., & Tojimatova, S. (2022). ЛАЛМИКОР ДЕҲҚОНЧИЛИКДА БЕДА "АРИДНАЯ" НАВИНИНГ УРУҒЧИЛИГИ. *Science and innovation*, *1*(D7), 255-258.

23. Solijonov, S., To'rayev, T., Bobojonova, M., & Xoldorova, S. T. X. (2022). THE EFFECT OF PLANTING TIME ON GROWTH DEVELOPMENT AND

PRODUCTIVITY OF CUCUMBER VARIETIES IN GREENHOUSE CONDITIONS. *Science and Innovation*, *1*(7), 251-254.

24. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). KORXONADA ISH HAQI TO'LASH TIZIMLARI VA SHAKLLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(2), 279-285.

25. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). STAGES OF BUSINESS VALUATION. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(2), 167-175.

26. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). O ‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANKLARIDA XMHSNI TADBIQ ETISH XUSUSIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(3), 253-258.

27. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). OZINI OZI BANDLIGINI TAMINLASHNING ILGOR XORIJIY TAJRIBASI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(2), 176-181.

28. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). MONOPOLIYA VA ANTIMONOPOL SIYOSAT. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(2), 464-468.

29. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). AHOLINING OZINI OZI BANDLIGINI TAMINLASHNING MAZMUN-MOHIYATI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, *1*(2), 162-166.

30. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). ENTERPRISE MARKETING STRATEGY. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, *1*(3), 259-265.

31. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). TASHKILOTNING INNOVATSION FAOLIYATI SAMARALIGINI BAHOLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, *1*(2), 286-294.

32. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). RAQOBAT TUSHUNCHASI, UNING TURLARI VA USULLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, *1*(2), 459-463.

33. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY OF ANALYSIS OF COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN BUKHARA REGION. *International journal of artificial intelligence*, *4*(10), 341-345